

INSTITUCIONS DE DRET COMUNITARI

Dra. Mar Campins Eritja

Departament de Dret Penal i Criminologia i Dret
Internacional Públic

Universitat de Barcelona

“

“Donat el caràcter i la finalitat exclusivament docent i eminentment il·lustrativa de les explicacions a classe d'aquesta presentació, l'autor s'acull a l'article 32 de la Llei de propietat intel·lectual vigent respecte de l'ús parcial d'obres alienes com ara imatges, gràfics o altre material contingudes en les diferents diapositives”

Aplicació del dret de la UE per les institucions de la UE

- “El dret de la Unió Europea és un ordenament jurídic autònom que deriva del Dret Internacional i s’integra i aplica en els ordenaments interns dels Estats” → és a dir, l’apliquen fonamentalment els Estats.
- Realització de les funcions que corresponen a la UE per part de les institucions
 - Creació del dret de la UE: Consell, Parlament Europeu (i Comissió)
 - Execució del dret de la UE: Comissió
 - Supervisió del compliment del dret de la UE: Comissió i Tribunal de Justícia

Un nou sistema per la delegació d'actes

- Actes delegats (art. 290 TFUE)
 - Actes normatius de la Comissió, de caràcter no legislatiu i d'aplicació general. Poden també modificar elements essencials d'un acte legislatiu
 - Vinculats essencialment a les qüestions tècniques
 - Consell i Parlament Europeu estableixen les condicions per l'exercici de la delegació (poden revocar i limitar en el temps la delegació)
 - Supressió dels comitès de la Comitologia i control del Parlament i del Consell

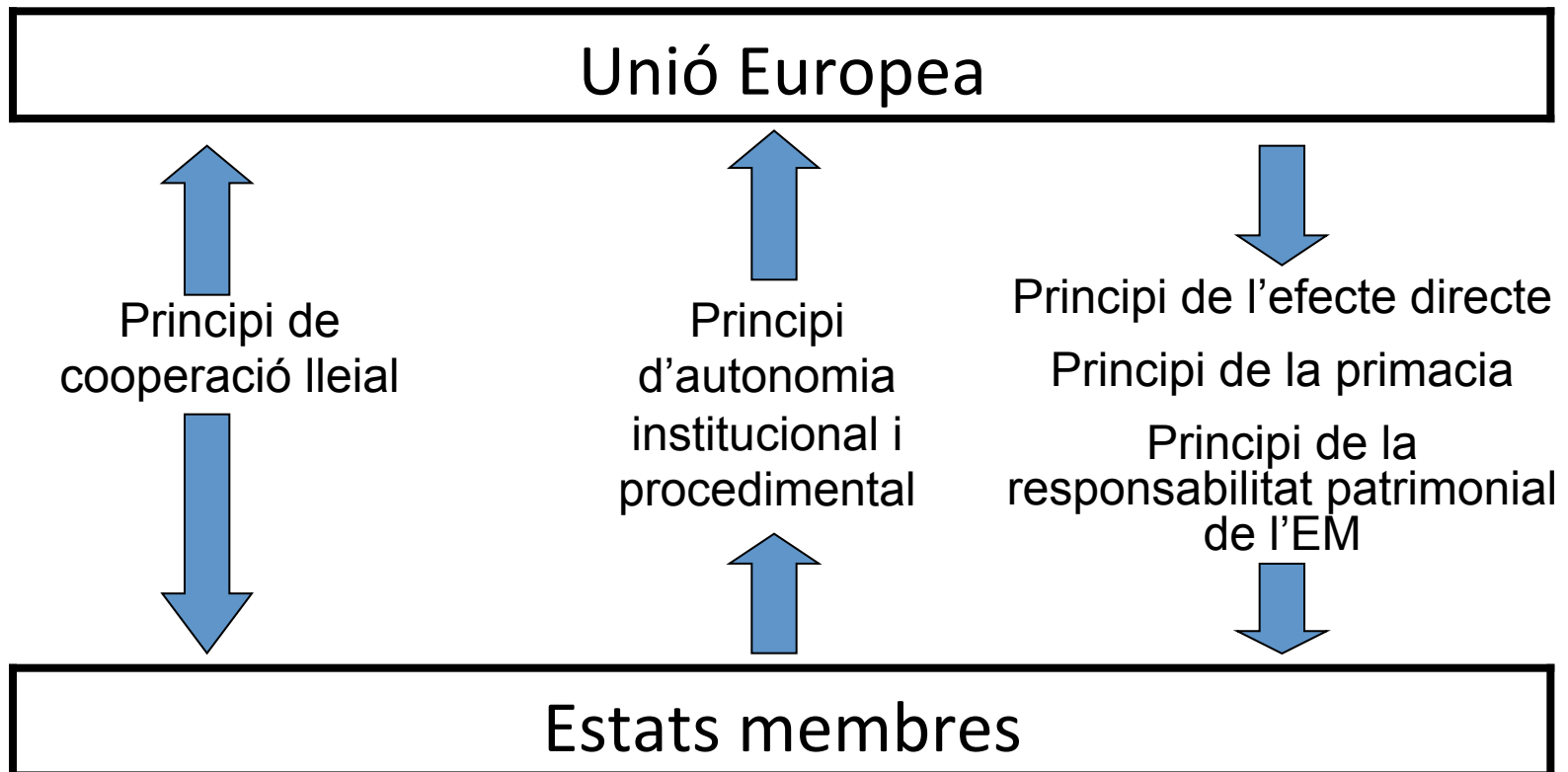
Un nou sistema per l'execució d'actes

- L'execució o aplicació del dret de la Unió Europea correspon fonamentalment als Estats Membres (art. 291.1 TFUE)
- Es poden conferir competències d'execució a la Comissió (en casos específics, també al Consell): Actes d'execució (art. 291.2 i 3 TFUE)
 - Mesures que requereixen una aplicació uniforme a la UE
 - Autorització directa a la Comissió per a l'adopció d'aquests actes (abans TL, delegació del Consell)
 - Modalitats de control adoptades mitjançant procediment de codecisió (Consell i Parlament Europeu)
 - Utilització dels comitès de la Comitologia

Comitologia

- Actes d'execució: Reglament N° 182/2011 del Parlament Europeu i del Consell: Procediment consultiu i procediment d'examen
- Elecció del procediment:
 - Procediment d'examen: Actes d'abast general, mesures relatives a programes amb implicacions pressupostàries importants, actes relacionats amb la política agrícola, política pesquera, medi ambient, seguretat de les persones, animals i plantes, política comercial, fiscalitat (cal el dictamen favorable del comitè perquè la Comissió pugui adoptar l'acte)
 - Procediment consultiu: Tots els altres supòsits, o en casos degudament justificats (la Comissió té en compte les conclusions del comitè)

Aplicació del dret de la UE pels òrgans dels EM

Aplicació del dret de la UE pels òrgans dels EM

- Principi de la cooperació lleial: art. 4.3 TUE
 - L'UE i els EM es respectaran i assistiran mútuament en el compliment de les missions derivades dels Tractats
 - Els EM adoptaran totes les mesures necessàries per garantir el compliment dels Tractats
 - Els EM s'abstindran de les mesures que posin en perill el compliment dels Tractats
 - Es una obligació de cooperació lleial que s'imposa a tots els poders dels Estats Membres (legislatiu, executiu, judicial) i a tots els nivells de Govern dels Estats Membres (estatal, sub-estatal, local)

Aplicació del dret de la UE pels òrgans dels EM

- Principi de l'autonomia institucional i procedimental
 - Aplicació normativa, administrativa i judicial del dret de la UE als EM
 - Disposicions de la UE d'aplicació directa pels òrgans dels EM
 - Disposicions de la UE que requereixen l'adopció de normes nacionals de desenvolupament

Aplicació del dret de la UE pels òrgans dels EM

- Principi de l'autonomia institucional i procedimental
 - Els EM han de donar plena eficàcia a les normes de la UE: les dificultats d'ordre intern no poden eximir als Estats Membres de les seves obligacions comunitàries.
 - Els EM han d'adoptar totes les mesures necessàries d'acord amb les competències de les institucions nacionals i amb els procediments administratius i judicials previstos en el dret intern
- Art. 4.2 TUE: «La Unión respetará la igualdad de los Estados miembros ante los Tratados, así como su identidad nacional, inherente a las estructuras fundamentales políticas y constitucionales de éstos, también en lo referente a la autonomía local y regional». 13

INSTITUCIONS DE DRET COMUNITARI

Dra. Mar Campins Eritja

Departament de Dret Penal I Criminologia I Dret
Internacional Públic

Universitat de Barcelona

“

“Donat el caràcter i la finalitat exclusivament docent i eminentment il·lustrativa de les explicacions a classe d'aquesta presentació, l'autor s'acull a l'article 32 de la Llei de propietat intel·lectual vigent respecte de l'ús parcial d'obres alienes com ara imatges, gràfics o altre material contingudes en les diferents diapositives”

Fonament del principi d'efecte directe

- Les normes internacionals son difícilment invocables directament pels particulars
- En canvi, les normes UE:
 - Poden desplegar per sí mateixes plenitud d'efectes...
 - de manera uniforme en tots els EM...
 - a partir de la seva entrada en vigor..
 - i durant tota la duració de la seva validesa.
- Les normes de la Unió Europea, per tant,
 - Green drets i obligacions per a tots aquells que es puguin veure afectats pel seu àmbit d'aplicació.
 - Es poden invocar davant les autoritats públiques nacionals (administratives i judicials), que són les que han de salvaguardar els drets i les obligacions

Fonament del principi d'efecte directe

- Capacitat de l'acte o disposició de dret comunitari per crear drets i obligacions en l'esfera jurídica dels particulars, de manera que poden ser invocats davant dels òrgans (administratius i judicials) dels EM
- Les normes de la UE, per tant,
 - Creen drets i obligacions per a tots aquells que es puguin veure afectats pel seu àmbit d'aplicació.
 - Es poden invocar davant les autoritats públiques, que han de salvaguardar els drets i les obligacions.
 - Poden produir efectes jurídics (drets i obligacions) immediats, per si mateixes, sense precisar de normes nacionals per a la seva aplicació o sense que aquestes siguin un obstacle per a la seva aplicació

Criteris per determinar l'existència d'efecte directe

- Que la norma reconeixi un dret o imposi una obligació pels particulars, de manera directa o indirecta
- Que la norma sigui clara i precisa o suficientment precisa, fonamentant un dret o una obligació de manera concreta, en termes inequívocs i sense ambigüitats.
- Que el mandat de la norma sigui incondicional, sense marges d'apreciació discrecional de les autoritats estatals o de les institucions de la Unió Europea, i sense sotmetre's a cap condició, reserva o termini

Efecte directe dels tractats, dels reglaments i de les decisions

- Efecte directe:
 - Tractats constitutius: Jurisprudència TJUE.
 - Reglament: naturalesa en el sistema de fonts del dret UE.
 - Decisions: obligatòries en tots els seus elements pels seus destinataris.
- TJUE: no és la forma o denominació de l'acte el que li confereix efecte directe, sinó que el que és rellevant és que les obligacions establertes han de ser clares, precises i incondicionals (naturalesa de la norma).
- L'efecte directe abasta tant obligacions de fer com obligacions de no fer.
- L'efecte directe és invocable:
 - En les relacions del particular amb les administracions públiques de l'EM (relacions verticals).
 - En les relacions entre particulars (relacions horitzontals).

Efecte directe de les directives

- No son actes d'aplicació directe, sino que requireixen normes nacionals de transposició.
- TJUE fonamenta l'efecte directe de la directiva:
 - En el caràcter obligatori de la directiva per a l'EM destinatari.
 - En el principi de la cooperació lleial.
 - En el principi de l'aplicació uniforme i el de la no discriminació.
- TJUE ha condicionat aquest efecte directe a:
 - L'expiració del termini per fer la transposició de la directiva.
 - La insuficiència o deficiències en la transposició.
 - El compliment del requisits generals de l'efecte directe

Efecte directe de les directives

- Efecte directe vertical de les directives:
 - L'EM (totes les administracions públiques) té l'obligació de transposar la directiva i les obligacions que la directiva imposa són obligacions a càrrec de l'Estat.
 - L'efecte vertical invers: Sentència Pretore di Salo (1987)
- La qüestió de l'efecte directe horitzontal de les directives:
 - En les relacions entre particulars no es pot invocar l'efecte directe d'una directiva no transposada o transposada incorrectament en el dret intern.
 - El responsable del compliment de les obligacions de la directiva i de la mateixa transposició de la directiva és l'EM
 - Sentències Marshall (1986) i Marleasing (1990)

Efecte directe: Si una disposició de la UE té efecte directe, genera drets que els particulars poden invocar directament davant els tribunals nacionals

Tractats

Condicions efecte directe: La disposició ha de ser suficientment clara i precisa i incondicional

Pot tenir efecte directe vertical (Van Gend en Loos) i horitzontal (Defrenne)

Reglaments i decisions

Condicions efecte directe: les mateixes que per art. dels Tractats

Pot tenir efecte directe vertical i horitzontal

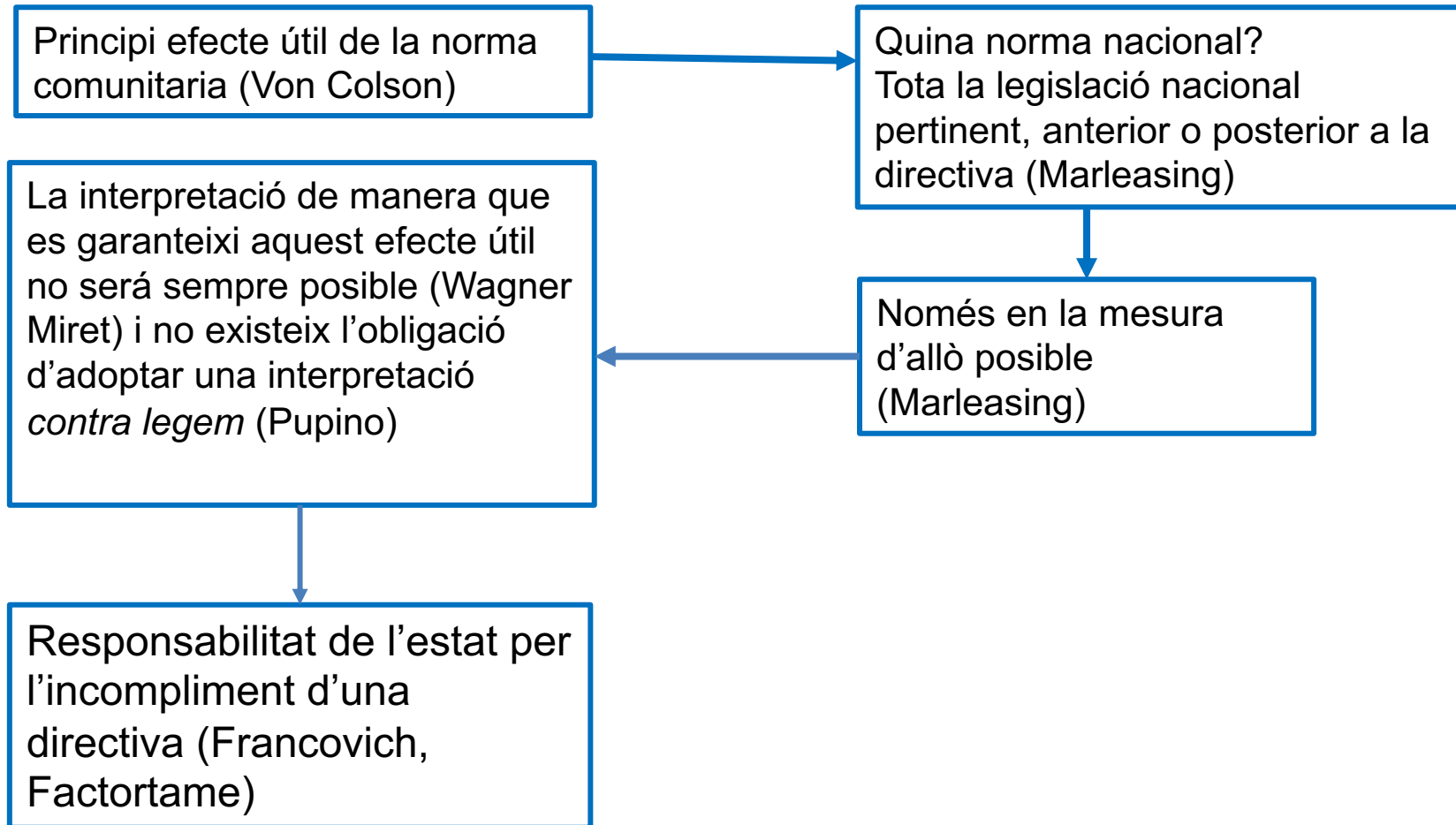
Directives

Condicions efecte directe: La disposició ha de ser suficientment clara i precisa i incondicional (Van Duyn)
El termini de transposició s'ha superat (Ratti)
Només pot tenir efecte directe vertical (no horitzontal) (Marshall)

Concepte “autoritat pública” (Marshall)

Si no es compleixen, tenir en compte possible efecte útil de la disposició (indirecte)

Efecte útil: La norma nacional s’ha d’interpretar d’acord amb la norma comunitària pertinent. Aquest efecte “indirecte” permet superar les limitacions de l’efecte directe, especialment en el cas de les directives.

INSTITUCIONS DE DRET COMUNITARI

Dra. Mar Campins Eritja

Departament de Dret Penal i Criminologia i Dret
Internacional Públic

Universitat de Barcelona

“

“Donat el caràcter i la finalitat exclusivament docent i eminentment il·lustrativa de les explicacions a classe d'aquesta presentació, l'autor s'acull a l'article 32 de la Llei de propietat intel·lectual vigent respecte de l'ús parcial d'obres alienes com ara imatges, gràfics o altre material contingudes en les diferents diapositives”

Fonament del principi de primacia

- El principi de la primacia es fonamenta en:
 - La naturalesa i les característiques específiques de les Comunitats Europees (avui Unió Europea) i del seu ordenament jurídic:
 - Limitació de competències estatals o atribucions de competències dels Estats a la Unió Europea.
 - Necessitat d'aplicació íntegra i uniforme del Dret de la UE.
 - El compromís de cooperació lleial en el compliment dels Tractats i del dret derivat, acceptat expressament pels Estats Membres en els Tractats (art. 4.3 TUE).
 - El caràcter obligatori de les normes de dret derivat, expressament previst en els Tractats (art. 288 TFUE).
 - Els Estats Membres han acceptat l'aplicació dels Tractats i del dret derivat sense cap discriminació basada en la nacionalitat dels particulars (art. 18 TFUE).

Fonament del principi de primacia

- Sentència Costa c. ENEL
 - Naturalesa i característiques específiques de les CE i el seu ordenament.
 - Caràcter obligatori de les normes de dret derivat.
 - Principi de la cooperació lleial i obligació de l'EM d'abstenir-se d'adoptar mesures que puguin dificultar l'aplicació del dret UE.
 - Primacia del dret UE com a condició existencial de la UE.

Fonament del principi de primacia

- Sentència Costa c. ENEL
 - Garantir la unitat del dret UE (interpretació uniforme).
 - Garantir la homogeneïtat en la manifestació dels efectes del dret UE en tots els EM.
 - Garantir la invariabilitat del contingut del dret UE en els EM (impossibilitat oposició norma interna).

Contingut del principi de primacia

- Principi en virtut del qual, en cas de conflicte entre un acte de dret UE i una norma de dret intern, la primera preval sobre la segona.
- Complementa el principi de l'efecte directe: un cop s'invoca la norma de dret UE davant dels tribunals nacionals, si entra en conflicte amb la norma interna, preval la primera.

Abast del principi de primacia

- Es predica de qualsevol acte o disposició de dret UE (tractats constitutius, dret derivat, acords internacionals)
- Opera en front de qualsevol norma nacional, inclosa la Constitució
- Opera respecte a les normes nacionals anteriors i posteriors a la norma UE
- Qüestions:
 - Conflicte dret UE / norma posterior
 - Conflicte dret UE /Constitució

Abast del principi de primacia

- Conflicte dret UE / norma posterior (sentència Simmenthal 1978)
 - És admissible supeditar l'aplicació preferent de la norma comunitària sobre la llei interna posterior a la prèvia declaració de la seva inconstitucionalitat?
 - Que succeeix amb la norma interna incompatible?

Abast del principi de primacia

- Conflicte dret UE / norma posterior (sentència Simmenthal 1978)
 - Norma interna incompatible anterior a la norma UE: s'exclou l'aplicació de la norma interna anterior i preval la norma UE (inaplicabilitat de ple dret de la norma nacional)
 - Norma interna incompatible posterior a la norma UE: invalidesa de la norma interna posterior
 - No es pot deduir que la incompatibilitat amb el dret UE d'una norma nacional posterior produeixi l'efecte de determinar la inexistència d'aquesta
- El jutge del litigi concret ha d'excloure la norma interna i aplicar la norma UE

Abast del principi de primacia

- Conflicte dret UE / Constitució
 - El fonament de l'adhesió de l'EM a la UE rau en la pròpia Constitució, pel que difícilment pot donar-se el conflicte entre normes UE i Constitució
 - L'EM no pot impedir els efectes de la norma UE invocant la Constitució
 - L'EM ha d'adequar la seva Constitució al dret UE abans de la seva adhesió a la UE

Abast del principi de primacia

- Conflicte dret UE / Constitució
 - La posició dels Tribunals Constitucionals
 - Qüestionament respecte al nucli constitucional essencial dels drets fonamentals
 - Qüestionament condicionat a que s'asseguri que la UE garanteix els drets i els valors fonamentals que es recullen a les Constitucions
- Cap Tribunal Constitucional ha reconegut expressament la primacia del dret UE sobre la Constitució

Abast del principi de primacia

- Ass. Solange I (1974): Fins que no es garanteixi l'existència d'un catàleg de drets fonamentals , establert amb la participació d'un Parlament escollit per sufragi universal, el TC es reserva el control de la conformitat dels actes comunitaris amb els drets fonamentals consagrats a la Llei Fonamental de Bonn.
- Ass. Solange II (1986): Admet que gràcies al TJCE, les CE garanteixien una protecció eficaç dels drets fonamentals, i mentre es manté aquesta situació, renuncia a exercir el control de compatibilitat amb la constitució.

INSTITUCIONS DE DRET COMUNITARI

Dra. Mar Campins Eritja

Departament de Dret Penal i Criminologia i Dret
Internacional Públic

Universitat de Barcelona

“Donat el caràcter i la finalitat exclusivament docent i eminentment il·lustrativa de les explicacions a classe d'aquesta presentació, l'autor s'acull a l'article 32 de la Llei de propietat intel·lectual vigent respecte de l'ús parcial d'obres alienes com ara imatges, gràfics o altre material contingudes en les diferents diapositives”

La tutela judicial efectiva dels drets reconeguts pel dret de la UE

- L'obligació dels Estats Membres de donar completa efectivitat al dret de la Unió Europea s'imposa a tots els poders de l'Estat (legislatiu, executiu i judicial) de qualsevol nivell (central, regional, municipal).
- Principi de l'efecte directe i principi de la primacia del dret de la Unió Europea → d'aquí es deriva:
 - El principi de la tutela judicial efectiva a través del jutge nacional i de les vies processals internes.
 - La suspensió cautelar o la inaplicació de les normes internes contràries al dret de la Unió Europea.

El principi de la responsabilitat de l'Estat per l'incompliment del dret de la UE

- És un principi propi del dret de la Unió Europea (inherent al sistema dels Tractats pel TJUE, Sentència *Francovich i Bonifaci* 1991).
- Fonamentat en l'article 4.3 TUE:
 - Els jutges nacionals han de garantir la plena eficàcia del dret de la Unió Europea i la protecció dels drets que confereix als particulars.
 - Això es veuria debilitat si els particulars no poguessin obtenir una reparació per la lesió dels seus drets com a conseqüència d'una violació del dret de la Unió Europea imputable a l'Estat.
- Característiques del principi:
 - Es fonamenta com a principi del dret de la Unió Europea i no dels ordenaments interns per tal de no fer-lo dependre de les previsions internes.
 - No s'identifica plenament amb el principi de responsabilitat patrimonial de l'administració de l'Estat (pel mal funcionament dels serveis públics), ja que l'Estat també podrà ser responsable per la inactivitat del legislatiu

El principi de la responsabilitat de l'Estat per l'incompliment del dret de la UE

- Requisits per la responsabilitat de l'Estat per incompliment del dret de la Unió Europea (Sentència *Francovich i sentències Factortame i Brasserie du Pêcheur de 1996*):
 - Que la norma comunitària impliqui l'atribució de drets a favor de particulars.
 - Que el contingut d'aquests drets pugui ser identificat basant-se en les disposicions de la norma comunitària.
 - Que existeixi una relació de causalitat entre l'incompliment de l'obligació de l'Estat i el dany sofert pels particulars.
 - Que la violació per part de l'Estat sigui suficientment caracteritzada (Sentència *Factortame III*).
- Però si els requisits de la norma interna de responsabilitat són més favorables al particular s'aplicaran aquests requisits.

INSTITUCIONS DE DRET COMUNITARI

Dra. Mar Campins Eritja

Departament de Dret Penal i Criminologia i Dret
Internacional Públic

Universitat de Barcelona

“Donat el caràcter i la finalitat exclusivament docent i eminentment il·lustrativa de les explicacions a classe d'aquesta presentació, l'autor s'acull a l'article 32 de la Llei de propietat intel·lectual vigent respecte de l'ús parcial d'obres alienes com ara imatges, gràfics o altre material contingudes en les diferents diapositives”

Atribució de competències constitucionals a la UE

- Celebració de tractats internacionals en dret espanyol: Art. 93, 94 i 95 CE
- Fonament jurídic constitucional per l'aplicació del dret de la UE a Espanya
 - Constitucions que preveuen expressament l'atribució de l'exercici competències a Ol
 - Constitucions que accepten expressament els actes de les institucions

Atribució de competències constitucionals a la UE

- Art. 93 CE: “clàusula d’integració”
 - Procediment d’atribució de l’exercici de les competències
 - Abast de l’atribució de l’exercici de les competències
 - Límits constitucionals
 - Principi de subsidiarietat
 - Adequació a la CE
 - ✓ Límits formals
 - ✓ Límits materials
- Interpretació de l’art. 93 CE pel TC: STC 1991 LOREG, Declaració 1/1992 i 1/2004

La recepció del dret de la UE

- Concepcions doctrinals en DIP
 - Monista: dret internacional i dret intern constitueixen un sol sistema unitari: relació jerarquia i subordinació del dret intern al dret internacional, incorporació automàtica de les normes internacionals al dret intern sense necessitat de transformació
 - Dualista: el dret internacional i el dret intern son ordenaments jurídics separats que coexisteixen independentment: fonament, procediments normatius i àmbit d'aplicació diferent, necessitat de transformació de la norma internacional en dret intern
- Posició espanyola: Monisme moderat (art. 96.1 CE i art. 1.5 cc)

La recepció del dret de la UE

- Rang normatiu del dret internacional:
 - Infraconstitucional: impossibilitat de contradicció (art. 95.1 CE) i exigència de prèvia revisió constitucional. Competència del TC sobre la constitucionalitat dels tractats (art. 161.1 CE)
 - Supralegalitat: impossibilitat de modificació o derogació dels tractats per llei (art. 96.1 CE)
- TC: Supremacia CE i reticències respecte a la primacia dret UE: Declaració 1/1992 i 1/2004

La recepció del dret de la UE

- Recepció del dret originari:
 - Art. 96.1 CE
- Recepció del dret derivat:
 - Art. 297 TFUE
 - STJUE 10.10.1973, ass. Variola: *“la aplicabilidad directa de un reglamento exige que su entrada en vigor y su aplicación (...) se realice sin ninguna medida que implique recepción en el derecho nacional”*
- Art. 93 CE v. art. 96 CE

El control de constitucionalitat del dret de la UE

- TC: Supremacia dret internacional + control compatibilitat del tractat amb la CE
 - Control previ:
 - Projecte de tractat internacional
 - Legitimats: Govern / Cambres
 - Art. 95 CE / art. 78 LOTC
 - Control a posteriori:
 - Recurs d'inconstitucionalitat
 - Qüestió d'inconstitucionalitat

El control de constitucionalitat del dret de la UE

- Conflicte normes de dret originari v. Constitució de l'EM
- Conflicte normes de dret derivat v. Constitució de l'EM
 - Origen de la norma
 - Ordenament jurídic de referència
 - Existència d'un òrgan judicial propi

El procediment intern d'aplicació del dret de la UE

- Competència de les Corts generals o del Govern?
- Competència de l'Estat central o de les CCAA?
- Conflictes entre l'Estat central i les CCAA en cas de no aplicació o aplicació incorrecte del dret UE?

El procediment intern d'aplicació del dret de la UE

El procediment legislatiu

- Adequació:
 - Exigències internes de les prerrogatives de les Cambres
 - Exigències UE respecte l'aplicació compatible amb els principis de primacia, efecte directe i aplicació conforme
- Criteris:
 - contingut material de l'acte,
 - amplitud dels poders que retenen els autoritats nacionals,
 - matèries subjectes a la reserva de llei

El procediment intern d'aplicació del dret de la UE

El procediment executiu

- Adequació:
 - Exigències internes de les prerrogatives de les Cambres
 - Exigències UE respecte l'aplicació compatible amb els principis de primacia, efecte directe i aplicació conforme
- Criteris:
 - Art. 97 CE
 - Matèries subjectes a reserva de llei:
 - ✓ La delegació legislativa (art. 82 CE)
 - ✓ El decret llei (art. 86 CE)

La participació de les CCAA en la creació del dret UE

- CE: Competència exclusiva de l'Estat en matèria de relacions internacionals (art. 97 i 149.1.3 CE)
 - Ley 25/2014, de 27 de noviembre, de tratados y otros acuerdos internacionales
- Estatut Catalunya: “La Generalitat participa, en els termes d'aquest Estatut i la legislació de l'Estat, en els afers relacionats amb la UE que afectin les competències o els interessos de Catalunya” (arts. 185-192)
 - Llei 16/2014, de 10 de desembre, d'acció exterior i de relacions amb la Unió Europea (TC març 2015)

La participació de les CCAA en la creació del dret UE

- Representació directa:
 - Representació CCAA a la delegació espanyola al Consell
 - Representació CCAA a la Representació Permanent d'Espanya
 - Representació CCAA als comitès i grups de treball del Consell i de la Comissió
 - Participació limitada en procediments davant el TJUE
 - Representació CCAA al Comitè de les Regions
- Representació indirecta: A través del Senat

La participació de les CCAA en la creació del dret UE

- Articulació de mecanismes de cooperació entre l'estat i les CCAA
- 1988: Creació de la Conferència sectorial del MAP/administracions CCAA
- 1992: Acord d'institucionalització de la Conferència per Assumptes relacionats amb les CE (CARCE)
- Llei 2/1997: Definició, composició i funcions de la CARCE (CARUE)
- Acords CARUE:
 - Acord 30.11.1994
 - Acord 11.12.1997
 - Acord 9.12.2004

La participació de les CCAA en la creació del dret UE

- Acord 30.11.1994
 - Fase ascendent:
 - Matèria competència exclusiva Estat: CCAA pot invocar interès / Estat informa
 - Matèria competència exclusiva CCAA: procediment de concertació intern CCAA per assolir posició comuna / Estat té en compte aquesta posició comuna de forma determinant
 - Matèria competència compartida Estat i CCAA: procediment de concertació intern CCAA per assolir posició comuna / Acord i posició comuna Estat i CCAA / Estat té en compte aquesta posició comuna de forma determinant

La participació de les CCAA en la creació del dret UE

- Acord 11.12.1997
 - Establiment de mecanismes interns per permetre la participació de les CCAA en els processos que es segueixen davant el TJUE i que afecten els seus interessos: Pot instar al Govern espanyol a iniciar accions davant el TJUE en defensa dels legítims interessos i competències

La participació de les CCAA en la creació del dret UE

- Acord 9.12.2004
 - Reestructuració de la Conselleria per Assumptes Autonòmics (REPER): Incorporació de representants de les CCAA (2) a la Representació Permanent d'Espanya
 - Sistema de representació autonòmica en 4+1 formacions del Consell (Agricultura i pesca; medi ambient; Ocupació, política social, sanitat i consum; Educació, joventut i cultura; competitivitat –joc i consum)
 - Participació autonòmica en els Comitès i grups de treball del Consell i de la Comissió

La participació de les CCAA en l'aplicació del dret UE

- Art. 148 i 149 CE
- Jurisprudència TC: L'execució del dret UE correspon a l'Estat o a les CCAA segons que la matèria sigui competència estatal o autonòmica conforme el repartiment constitucional:
Neutralitat del dret UE
- Debat doctrinal:
 - Heterogeneïtat de les disposicions dels Estatuts de les CCAA que es refereixen a l'execució de tractats internacionals i del dret de la UE
 - Ponderació dels interessos afectats pel desenvolupament del dret de la UE des de la perspectiva del sistema constitucional de distribució de competències

La participació de les CCAA en l'aplicació del dret UE

- Incompliment per part de la CCAA?
 - Art. 150.3 CE: Lleis d'harmonització
 - Art. 155 CE: Compliment forçós, per la salvaguarda interès nacional, requeriment del Govern a la CCA i sol·licitud al Senat per adopció mesures
 - Art. 149.3 CE: Clàusula de supletorietat de la legislació de l'Estat: en cas d'incompliment constatat judicialment per TJUE?, mentre la CCAA no compleix

La participació de les CCAA en l'aplicació del dret UE

- Aplicació normativa incorrecte per part de la CCAA?
 - Impugnació d'un reglament o una llei de la CCAA contrària al dret UE
 - Tribunals de la jurisdicció contenciosa-administrativa
 - Recurs d'inconstitucionalitat (art. 153 CE)
- Condemna a l'Estat pel TJUE, sancions pecuniàries i responsabilitat de les CCAA
 - Real Decreto 515/2013, de 5 de julio, por el que se regulan los criterios y el procedimiento para determinar y repercutir las responsabilidades por incumplimiento del Derecho de la Unión Europea

INSTITUCIONS DE DRET COMUNITARI

Dra. Mar Campins Eritja

Departament de Dret Penal i Criminologia I Dret
Internacional Públic i Relacions Internacionals

Universitat de Barcelona

“

“Donat el caràcter i la finalitat exclusivament docent i eminentment il·lustrativa de les explicacions a classe d'aquesta presentació, l'autor s'acull a l'article 32 de la Llei de propietat intel·lectual vigent respecte de l'ús parcial d'obres alienes com ara imatges, gràfics o altre material contingudes en les diferents diapositives”

Competències del TJUE

- Competència contenciosa:
 - Recurs per incompliment contra els Estats Membres.
 - Recursos per controlar la legalitat dels actes de les institucions de la UE.
 - Recurs per responsabilitat extracontractual de la UE.
 - Litigis entre la UE i els seus funcionaris i altres agents.
- Competència consultiva:
 - Compatibilitat dels acords internacionals de la UE amb el dret de la Unió Europea.
- Competència prejudicial:
 - Mecanisme de col·laboració entre el TJUE i les jurisdiccions nacionals per interpretació i determinació vàlida del dret UE.
- Tractat de Lisboa: El TJUE segueix sense tenir competència per controlar les disposicions de la PESC (art. 275 TFUE).

El control de l'aplicació del dret comunitari pel TJUE. Procediments

- Funció contenciosa:
 - Recurs d'incompliment (art. 258 a 260 TFUE)
 - Recurs d'anul·lació (art. 263 i 264 TFUE)
 - Recurs d'omissió (art. 265 i 266 TFUE)
 - Recurs de responsabilitat extracontractual (art. 268 TFUE)
 - Excepció d'il·legalitat (art. 277 TFUE)
- Funció prejudicial (art 267 TFUE)

El recurs d'incompliment (art. 258-260 TFUE)

- **Objectiu:** control pel TJUE del compliment de dret comunitari pels EM
- **Legitimació activa:**
 - EM: Denúncia davant la Comissió (art. 259 TFUE)
 - Comissió: D'ofici o prèvia denúncia EM, discrecional (art. 258 TFUE)
- **Fases:**
 - Fase pre-contenciosa o administrativa (art. 258 TFUE)
 - Fase contenciosa (art. 260 TFUE)

El recurs d'incompliment

- Concepte d'incompliment:
 - Violació d'una obligació de dret comunitari:
 - Òrgans a qui és imputable l'actuació de l'EM contrària al dret comunitari
 - Justificacions de l'EM: irrellevància
- L'incompliment és una omissió o un comportament positiu, imputable a un Estat Membre i que infringeix una obligació que li ve imposada per l'ordenament jurídic de la UE.
- L'incompliment té caràcter objectiu: existeix pel sol fet de la violació de la norma comunitària.

El recurs d'incompliment

- **Execució** de la sentència:
 - Caràcter declaratiu de la sentència (art. 260.1 TFUE)
 - Obligació d'adaptar el dret intern al que exigeix la sentència
 - Procediment sancionatori per l'incompliment de la sentència (art. 260.2 i 3 TFUE)
 - Sancions pecuniàries o multes coercitives (gravetat i duració de la infracció /efecte dissuasiu de la sanció)
 - Iniciativa de la Comissió

El recurs d'anul·lació (art. 263, 264 i 266 TFUE)

- **Objectiu:** anul·lació d'una norma de dret UE adoptada per les institucions UE
- **Legitimació activa:**
 - Actors privilegiats: Estats membres i institucions (art. 263.2 TFUE) + CR, TC, BCE (en defensa prerrogatives pròpies, art. 263.3 TFUE) i parlaments nacionals (subsidiarietat, no cal que invoquin un interès especial)
 - Actors no privilegiats: persones físiques i jurídiques (art. 263.4 TFUE), respecte d'actes dels quals son destinataris directes; quan hi ha una afectació individual (situació o qualitat de fet que caracteritza el particular en relació a altres persones) i directe (incidència sobre la situació jurídica personal del particular); o quan es tracta d'actes reglamentaris que els afectin directament encara que no incloguin mesures d'execució (Tractat de Lisboa)

El recurs d'anul.lació

Actes susceptibles de recurs

- Actes de les institucions: actes legislatius i actes que no siguin recomanacions o dictàmens
- Qüestions:
 - Tractats internacionals conclosos per la UE
 - Actes del Consell Europeu (art. 263 i 269 TFUE)
 - Exclusió actes PESC (art. 275 TFUE)
- Actes amb eficàcia jurídica obligatòria i *ad extra* i amb caràcter definitiu:
 - S'exclouen recomanacions i dictàmens
 - S'exclouen actes preparatoris, circulars, instruccions i actes interns

El recurs d'anul.lació

Motius d'anul.lació:

- Incompetència
- Violació de formes substancials (manca dels dictàmens preceptius, incompliment de les normes relatives al procediment d'adopció de decisions, manca de motivació, etc.)
- Violació dels Tractats o de les normes relatives a la seva aplicació
- Desviació de poder (exercici dels poders de la institució a fins diferents del que van ser atorgats en el Tractat)

Termini: 2 mesos

El recurs d'anul.lació

Efecte de la sentència d'anul.lació:

- Art. 264 TFUE: “*declara nulo y sin valor ni efecto alguno el acto impugnado*”
- Execució de la sentència per la institució responsable (art. 266 TFUE).
- Autoritat de cosa jutgada: eficàcia *erga omnes*
- Eficàcia *ex tunc*.
 - Retroactivitat de l'anul.lació.
 - Possibilitat de que el TJUE limiti els efectes de la sentència, excepcionalment, per motius de seguretat jurídica o per garantir el funcionament de la UE (art. 264.2 TFUE)

El recurs d'omissió (art. 265 i 266 TFUE)

Objectiu: garantir el control del TJUE sobre les abstencions i omissions de les institucions de la UE (art. 265 TFUE)

Legitimació activa:

- Actors privilegiats: Estats membres i institucions (no cal que invoquin un interès especial)
- Actors no privilegiats: Persones físiques i jurídiques : per no haver-se'ls-hi adreçat un acte diferent d'una recomanació o un dictamen / Dels que haurien estat destinataris o que els hauria afectat directament i individualment.

El recurs d'omissió

Actes susceptibles de recurs:

- No adopció d'actes obligatoris o d'actes preparatoris essencials d'actes obligatoris
- Àmbits no discrecionals: omissions en violació del Tractat.
- Inadmisibilitat del recurs contra la negativa a derogar o modificar un acte no impugnat en anul.lació

El recurs d'omissió

Procediment i efecte de la sentència:

- Fase administrativa: Sol·licitud d'adopció de l'acte /definició de la posició per part de la institució. Termini de 2 mesos
- Fase judicial: En cas de que la institució no defineixi la seva posició (adoptar l'acte sol·licitat). Termini de 2 mesos
- Cas en que institució adopta un acte diferent al sol·licitat: Possibilitat recurs d'anul·lació
- Efectes de la sentència: art. 266 TFUE:
- La sentència es limita a reconèixer o no l'abstenció com a contrària als Tractats, però no pot adoptar l'acte
- La institució ha d'adoptar les mesures necessàries per a l'execució de la sentència

Excepció d'il·legalitat (art. 277 TFUE)

- Caràcter incidental per qüestionar la legalitat d'un acte normatiu aplicable en un procediment que té un objecte principal diferent (normalment en el marc recurs anul·lació o omissió en el que s'impugna una mesura d'aplicació per una decisió d'una institució)
- No es un dret d'acció autònom: qüestiona un reglament en tant que base jurídica de l'específic acte impugnat.
- La irregularitat del reglament determina que la decisió impugnada estigui viciada de nul·litat
- **Legitimació activa:** Persones físiques i jurídiques
- **Efectes**
 - No produeix la nul·litat de l'acte d'abast general, sinó només de la decisió concreta atacada en el litigi principal: inaplicabilitat del reglament viciat d'il·legalitat al cas concret.
 - Efecte de cosa jutjada només per a les parts en el litigi.

Recurs de responsabilitat extra-contractual (art. 268 i 340 TFUE)

- **Objectiu:** reparar els danys causats per les institucions o pels seus agents en l'exercici de les seves funcions
- **Legitimació activa:** persones físiques i jurídiques + Estats membres
- **Prescripció:** 5 anys des de la producció efectiva del dany (art. 46 ETJUE)
- **Condicions:**
 - Il·legalitat del comportament: existència d'una regla superior que protegeix l'interès del particular / existència d'una violació suficientment caracteritzada
 - Perjudici: real i cert, no necessàriament actual / perjudici materials (dany emergent i *lucro cesante*) i morals
 - Relació de causalitat directa entre el dany i el perjudici

La qüestió prejudicial (art. 267 TFUE)

- **Objectiu:** permetre a un òrgan judicial nacional, que està resolent un litigi que requereix l'aplicació d'una disposició del dret de la UE, adreçar-se al TJUE per sol·licitar-li que interpreti o determini la validesa de la disposició.
- **Funció:** garantir la interpretació i l'aplicació uniforme del dret de la UE.
- **Objecte:**
 - Interpretació de les normes de la UE:
 - Dret originari, dret derivat i principis generals del dret UE
 - Estatuts dels organismes creats pel Consell
 - Acords internacionals celebrats per la UE
 - Determinació de la validesa de les normes de la UE:
 - Dret derivat
 - Acords celebrats per la UE?
 - Motius d'invalidesa coincideixen amb els motius d'anul·lació

La qüestió prejudicial (art. 267 TFUE)

Legitimació i noció de jurisdicció: TJUE (concepte autònom d'òrgan jurisdiccional, amb independència del seu caràcter ordinari o especialitzat), ass. Vassen-Gobbels, 1966

- origen legal de l'òrgan jurisdiccional i independència
- permanència
- caràcter obligatori de la jurisdicció
- sotmès a les regles del procediment contradictori
- aplicació del dret per a la resolució dels litigis

La qüestió prejudicial (art. 267 TFUE)

Obligació / facultat de recórrer al TJUE (ass. Foto-Frost 1987):

- òrgans facultats per plantejar la q.p.
- òrgans obligats a plantejar la q.p.
 - Òrgans en última instància
 - Òrgans les decisions dels quals no son susceptibles de recurs ordinari en dret intern
 - Excepcions: doctrina de l'acte clar (ass. CILFIT 1982)

La qüestió prejudicial (art. 267 TFUE)

Control del TJUE sobre l'admissibilitat de la q.p.:

- TJUE no interfereix l'àmbit de competència del jutge intern
- Intervenció del TJUE per precisar la q.p. plantejada
- Límits q.p.: solament qüestions de dret, no de fet; solament qüestions de dret UE, no de dret intern; no qüestions hipotètiques; no qüestions artificial;, no sobre compatibilitat norma interna amb dret UE (ass. Foglio, ass. Banco Español de Crédito, ass. Meilicke, ass. Dzodzi, ass. Da Costa, ass. Junqueres)

La qüestió prejudicial (art. 267 TFUE)

Plantejament en el temps:

- El jutge nacional determina el moment. TJUE estableix tres exigències:
 - ✓ Que existeixi un litigi real davant del jutge intern
 - ✓ Que la qüestió plantejada sigui pertinent per resoldre el litigi
 - ✓ Que la qüestió estigui suficientment motivada (fets i dret aplicable)
- Suspensió del procediment principal fins a la sentència del TJUE

La qüestió prejudicial (art. 267 TFUE)

Efectes de la sentència:

- Interpretació
 - En relació a la jurisdicció que remet: Obligació del jutge intern de donar efecte a la sentència
 - En relació a altres òrgans jurisdiccionals: obligació de qualsevol jutge UE d'interpretar el dret UE d'acord amb la sentència
 - En relació al temps: efectes *ex tunc* possibilitat de limitar el caràcter retroactiu de la sentència
 - Possibilitat de nova q.p

La qüestió prejudicial (art. 267 TFUE)

Efectes de la sentència:

- Determinació de la validesa
 - En relació a la jurisdicció que remet: Si declara vàlida la norma, s'ha de tenir en compte per resoldre el litigi. Si declara invalida la norma, no pot aplicar-se per resoldre el litigi + obligació de la institució autora de derogar-la
 - En relació a altres òrgans jurisdiccionals: Si declara vàlida la norma, pot tornar a plantejar-se la q.p. per motius diferents. Si declara invalida la norma, cap jurisdicció interna pot aplicar-la + obligació de l'institució autora de derogar-la
 - Efecte *ex tunc* i possibilitat de limitar el caràcter retroactiu de la sentència